

Forekomst av fugl gjennom året Ørin nord

Torgeir Nygård, NINA og Halvor Sørhuus

1. Metode

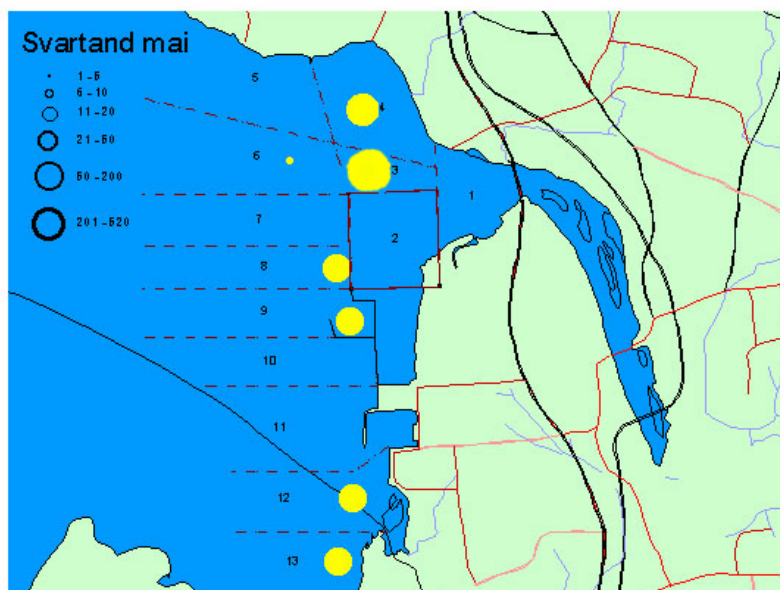
I to NINA oppdragsmeldinger er eldre tellinger og tellingene i år 2000 summert opp. Forekomsten av svartand og marine dykkender ble spesielt omhandlet som en del av en AEAM-analyse (Nygård, 2000, Nygård & Hvidsten 2001). Etter dette er det blitt gjennomført månedlige tellinger for å se på fordelingen av dykkender gjennom hele året. Disse tellingene ble utført i perioden april 2001 til oktober 2003. Området ble delt inn i 13 ulike lokaliteter, som ble talt månedlig (se **figur 1, 2 og 3**). Det mangler data fra perioden august 2000 t.o.m. mars 2001, og juli og desember 2001. Ikke alle lokalitetene er talt alle ganger, og noen er talt flere ganger innenfor hver måned. Det er derfor benyttet maksimumstall for for hver enkelt art innenfor for alle lokalitetene. Sirkelen som angir antall er plassert sentralt i hvert område, og viser ikke fuglenes nøyaktige lokalisering. Det ble i mai 2000 talt 1230 svartender i sone 3, og disse er tatt med i figuren for svartand for helhetens skyld.

2. Resultater

VØK 1: Svartand

Svartanda er en art som har en meget vid utbredelse. Den hekker i høyfjellet og på taigaen og tundraen fra Island og De britiske øyer via de skandinaviske høyfjell gjennom Kola og Sibir til Stillehavskysten. Den norske hekkebestanden er grovt anslått til 1000-5000 hekkende par (Båtvik 1994). Bestanden i Vest-Sibir og Europa er anslått til ca. 1 600 000 individer (Rose & Scott 1997). Svartanda har fått kategorien DM ('bør overvåkes') på den norske Rødlisa (Direktoratet for naturforvaltning 1999).

Det er på vårtrekket at Ørin utmerker seg som svartandlokalitet. Så mye som 1230 individer ble observert her i mai 2000 (**figur 1**), og flokker på over 700 har flere ganger blitt observert. Vanligvis er det et topp av antallet svartender i midten av mai på mellom 600 og 750 individer.

Figur 1. Svartand i mai.

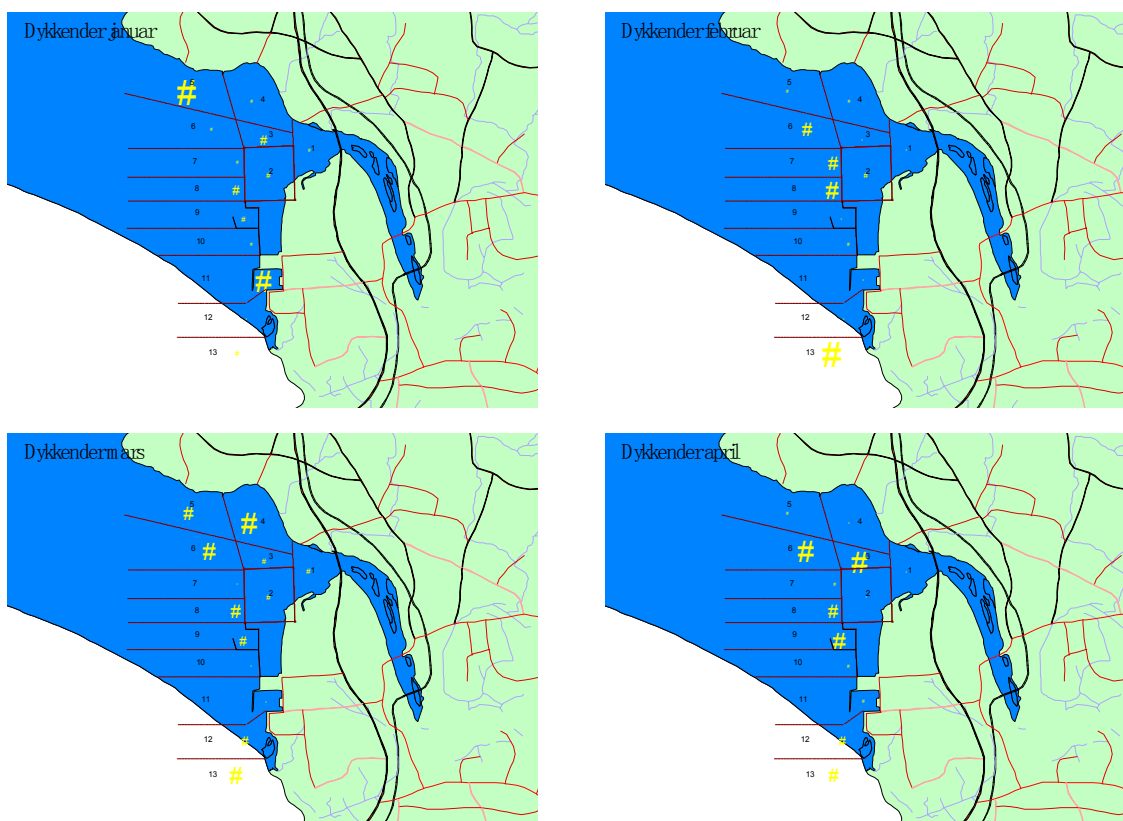
Årsakene til variasjonen gjennom sesongen ligger sannsynligvis i at svartendene tar rekognoseringsturer inn i fjellet for å se om isen er gått på fjellvatna, for så å returnere igjen. Svartandflokkenes mest brukte område er like utenfor munningen av elva og utenfor moloen, ved og like innenfor marbakken ligger, men de kan også trekke noe oppover i munningen langs moloen. De antas å beite på de rike blåskjellforekomstene her.

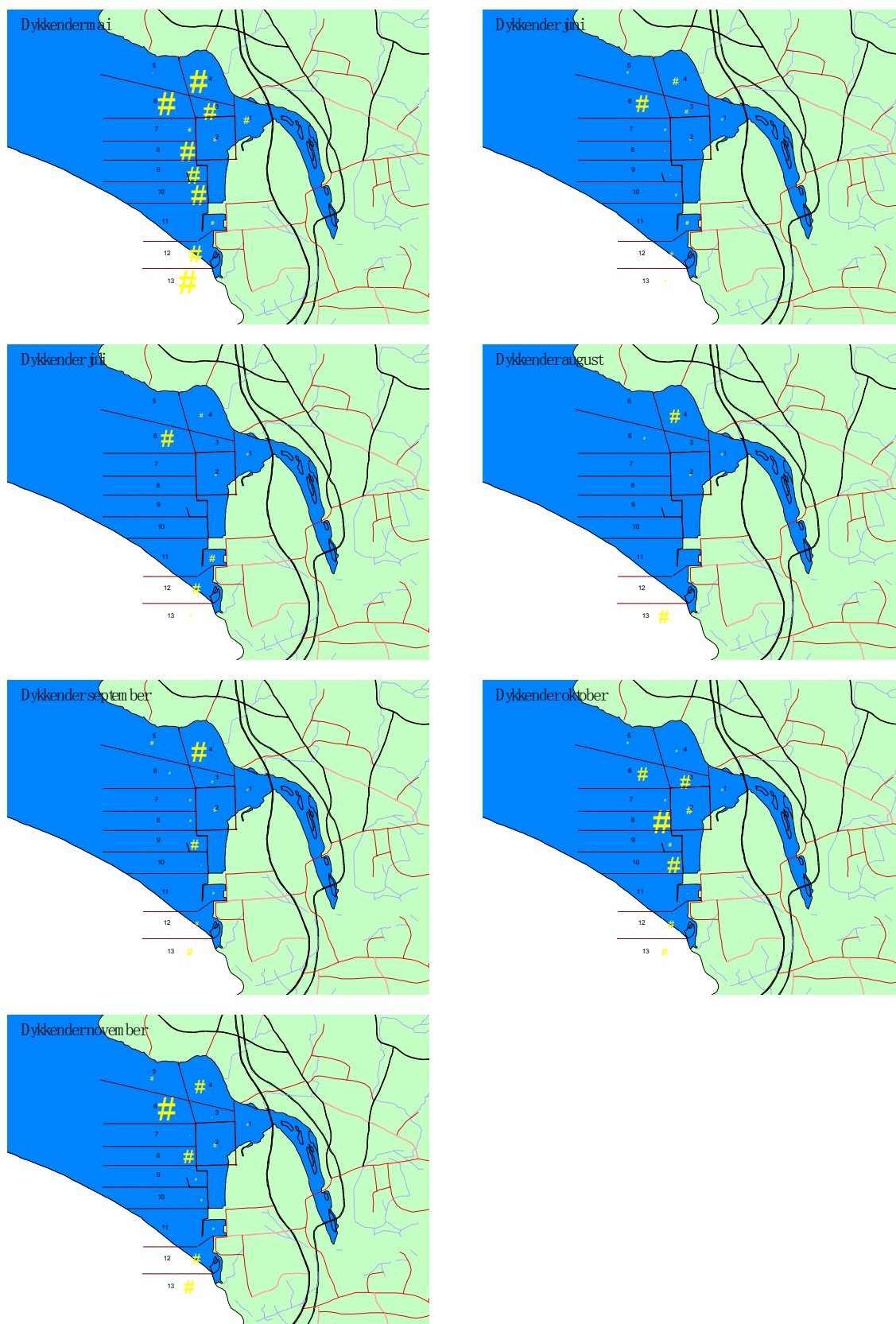
Det er ikke kjent andre områder i landet som har tilsvarende antall svartender på vårtrekket, på tross av tilsvarende beliggenhet og naturtype, heller ikke i Trondheimsfjorden (Nygård 2000). Ørin må derfor uten tvil kunne sies å ha **nasjonal betydning** som rasteområde for svartand på vårtrekk (Nygård & Hvidsten 2001).

VØK 2: Overvintrende dykkender og mytende ender (se figur 2)

Det er observert opptil 2500 **ærfugl** i Ørinområdet om høsten (sept-okt) (Haugskott 1991), og det er flere ganger observert over 1500 individer her. Dette er antageligvis en del av Bottenvikabestanden av ærfugl, som overvintrer i Trondheimsfjorden (Moksnes & Thingstad 1980). Det kan ligge nesten 200 av **havelle** i området. Det er talt overvintringsfloker på opptil 100 **sjøorre**, men av større viktighet er de flokkene som ligger her på vårtrekket sammen med svartendene (opptil 575 ind.). Det samme gjelder **kvinanda**, og av denne arten er det registrert flokker med over 100 ind. på Ørin. Det er talt opptil 800 **stokkender** her, men disse beiter på grunt vatn, ofte på selve Kausmofjæra.

Det ble ikke påvist store forekomster av mytende ender på telleingene, så det ser ikke ut som om området er av spesiell betydning som myteområde. Et hundretalls ærfugl ble registrert både i august 2001 og 2002, og ca 600 stokkender i august 2001.

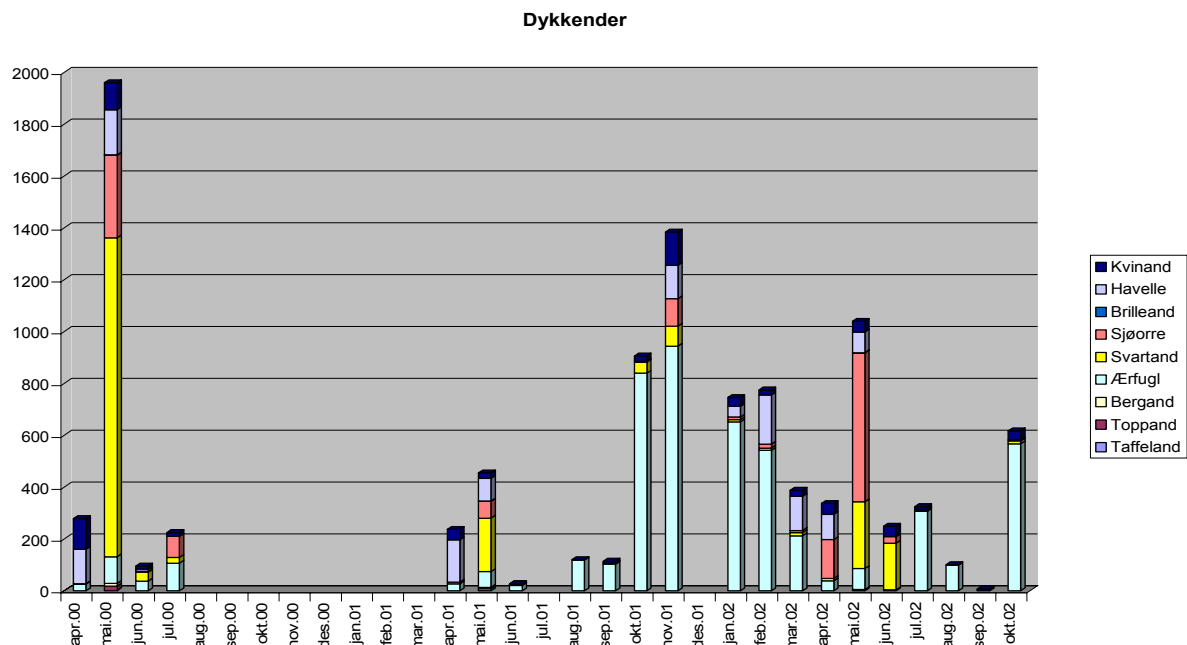

Figur 2. Dykkender gjennom året

På samme måte som i kartene er maksimumstallene brukt til å vise variasjonen gjennom året i diagrammer. Nedenunder vises antallet av dykkender gjennom året (**figur 3**). Her er alle tellingene fra og med april 2000 til og med oktober 2002 tatt med. Tilsvarende diagrammer for andre arter og

grupper kan vises ved å trykke på flippet for de ulike arkene i Excel-fila

..\..\Excel\SJOFUGL\Ørin\Tellingar_ørin_ulin.xls for hver enkelt artsgruppe. Om vinteren dominerer ærfuglen i antall, mens i mai er svartand og sjørre de mest tallrike.

Figur 3. Forekomsten av marine dykkender i Ørin-området i perioden april 2000-oktober 2002. Tellingar er ikke utført i de månedene hvor det er manglende søyler.

Andre fuglearter gjennom året

Av gruppen lommer og dykkere er det **smålommen** som er mest vanlig, opptil 10 individer er registrert (mai 2000). Lomer og dykkere er fiskespisere, og antas ikke å bli påvirket av de aktuelle tiltakene, unntatt eventuelt i en mudringsfase som en forstyrrelsesseffekt.

Kortnebbgås mellomander og raster her i stort antall i april-mai; over 5000 er registrert på en telling. Kortnebbgjessene skal videre til Svalbard for å hekke, og er avhengige av å bygge opp fettreserver for å klare trekket og en vellykket hekking. Den er svært sky, og flokkene går ofte opp på 300-500 meters avstand hvis mennesker eller hunder nærmer seg (Madsen 1985). Flokkene raster ofte på Kausmofjæra eller på sjøen like utenfor om dagen, og tar turer innover til dyrkamark i nærheten for å beite til tider av døgnet når de ikke blir forstyrret. Andre arter som bruker området er **sangsvane**, **kanadagås** og **grågås**; opptil 35 individer er observert av diss fuglene på enkelttellingar.

Av gressendene er **stokkanda** den klart mest tallrike, og over 800 individer er observert på ei telling, og over 500 er vanlig. Den er mest tallrik om vinteren, men med høye tall også høst og vår. I sommermånedene mai-juli er det på hekkeplassene andre steder. Flokker av **brunnakke** og **krikkand** på opptil 30-40 individer sees i trekkida høst og vår.

Overvintringsbestanden av **tjeld** er den største som er kjent i landet, og er derfor interessant og verdifull. Som regel er den en vinterbestan på over 250 individer her, men over 500 er talt på det meste i april. Imidlertid utgjør dette bare en liten del av den norske hekkebestanden av tjeld (Nygård 2000).

Flokker av **vipe** og **sandlo** raster i utløpet av Verdalselva på høsten, og opptil 250 sandlo og nesten 500 vipe er sett på en gang. I trekkida vår og høst passere de mye vadefugl over

Ørin. De mest tallrike er **rødstilk**, **myrsnipe** (opptil 200 er obs. på en gang) og **brushøns**, men også **polarsnipe**, **storspove** og **gluttsnipe** kan sees i bra antall. Spesielt må nevnes at den relativt sjeldne **temmincksnipa** er blitt observert i en flokk på hele 29 individer, og den meget sjeldne **fjellmyrløperen** er også observert. Rinnleiret var tidligere hekkeplass for **dverglo**, men status i dag er ikke kjent.

Flere hundre **måker** holder til i området hele året, om vinteren for det meste gråmåke, og om sommeren for det meste fiskemåke og hettemåke. Det er ikke knyttet spesielle verneverdier til noen av disse.

Kunstig biotop (innefor moloen)

Innenfor moloen blir det på flo sjø dannet et basseng hvor tidevannssyklusen blir forskjøvet i forhold til sjøen utenfor på grunn av at tidevannet trenger tid på å flyte igjennom steinfyllinga. Tisdagsforsinkelsen kan være en to-tre timer, og det fører til at spesielt vaderartene kan benytte dette område når floa gjør områdene utenfor utilgjengelige for dem. Opptil 170 **tjeld**, 100 **sandlo**, 33 **polarsnipe** og 130 **myrsnipe**, 17 **lappspove**, 26 **storspove** og 23 **rødstilk** er observert her. Også noen andearter synes å trives her, spesielt **kvinand** og **siland**, som er observert i et antall av opptil 22 og 24 individer. Denne kunstige dammen øker biotopdiversiteten i området på grunn av sin særegne tidevannssyklus, med det er usikkert hvordan effekten av å redusere eller fjerne denne vil slå ut for fuglelivet, når denne biotopen blir tilbakeført til naturtilstanden. Dette er et spørsmål som må vurderes i en helhetlig landskapsmessig sammenheng. Å fjerne hele eller deler av moloen vil bringe området nærmere sin opprinnelige tilstand, og det vil være naturlig å se på dette områdes vernestatus i sammenheng med det allerede fredete området på Ørin og det foreslåtte Kausmofjæra sjøfuglfredningsområde.

Rødlistearter

Det er i alt observert 210 fuglearter i Ørin-området (mellom Aker Verdal og Tronestangen) <http://www.nofnt.no/orin/liste.htm>. Hele 28 av disse er rødlistearter (Direktoratet for naturforvaltning 1999) (på den norske rødlista over hekkefugler), men bare en av disse hekker eller har hekket i området (dverglo, Rinnleiret). Tre er i kategorien E (direkte truet); **åkerrikse**, **sildemåke (nordlig rase)** og **hortulan**, og fem i kategorien V (sårbar); **hønsehauk**, **vandrefalk**, **jaktfalk**, **hubro** og **fjellerke**. Åtte arter er i kategorien R (sjelden); **sangsvane**, **stjertand**, **skjeand**, **lappfiskand**, **fiskeørn**, **kongeørn**, **myrhauk** og **dverglo**, mens **sju** er i kategorien DC (hensynskrevende); **smålom**, **storlom**, **sædgås**, **havørn**, **fjellmyrløper**, **lunde**, **gråspett**. Seks arter er i kategorien DM (bør overvåkes), **bergand**, **svartand**, **sjørre**, **havelle**, **trane** og **teist**.

3. Litteratur

- Båtvik, J. I. I. 1994. Svartand. - I Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S., red. Norsk fugleatlas. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu. S. 96.
- Direktoratet for naturforvaltning. 1999. Nasjonal rødliste for truede arter i Norge 1998. DN-rapport 1999-3, Trondheim.
- Haugskott, T. 1991. Fuglefaunaen i Falstadbukta, Alfnesfjæra, Eidsbotn, Tynesfjæra, Rinnleiret, Ørin og Tronesbukta, Levanger og Verdal kommuner, Nord-Trøndelag pr 15.7.91. - Upublisert rapport: 1-48.
- Madsen, J. 1985. Impact of disturbance on field utilization of pink-footed geese in West Jutland, Denmark. - Biological Conservation 33: 53-63.
- Moksnes, A. & Thingstad, P. G. 1980. Ærfugltrekket *Somateria mollissima* østover fra Trondheimsfjorden. - Vår fuglefauna 3: 84-96.

- Nygård, T. 2000. Utredning av biologiske konsekvenser ved masseuttak i munningen av Verdalselva, med vekt på marine dykkender. - NINA oppdragsmelding 632: 1-21.
- Nygård, T. & Hvidsten, N. A. 2001. Utredning av konsekvenser for marine dykkender og laksesmolt ved masseuttak i munningen av Verdalselva. - NINA oppdragsmelding 677: 1-27.
- Rose, P. M. & Scott, P. M. 1997. Waterfowl population estimates. Second edition. - Wetlands International publication 44: 1-106.